

การวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี
Analysis of Gender Stereotype of Main Characters in Picture Books for
Children Aged 3-6

Received: January 15, 2024

Revised: March; 18, 2024

Accepted: June 19, 2024

ตรีศกนธ์ ตันทสุริยะ*, และ วรวรรณ เหมชะญาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Treesukon Tanthasuriya* and Worawan Hemchayart

Chulalongkorn University

* Corresponding author, E-mail: treesukon.tantha@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี และ (2) เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร ความสนใจหลักของเรื่อง ประชากร คือ ตัวละครหลักที่ปรากฏในหนังสือภาพสำหรับเด็ก 3 - 6 ปี ที่ได้รับคัดเลือกในโครงการหนังสือดีเด่น โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปี พ.ศ. 2557 – 2566 จำนวน 68 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า (1) ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี มีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ หนังสือเรื่องเล่าหรือนิทาน คิดเป็นร้อยละ 48.5 หนังสือไม่เน้นคำบรรยาย คิดเป็นร้อยละ 26.5 หนังสือความคิดรวบยอด คิดเป็นร้อยละ 16.2 และหนังสือบอร์ดบุ๊ค คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตามลำดับ (2) ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี (2.1) ด้านลักษณะทางกายของตัวละครหลัก มีภาพรวมของค่าร้อยละสูงสุดคือ การแสดงถึงรูปร่างภายนอกของตัวละครหลัก คิดเป็นร้อยละ 36.6 รองลงมา มีค่าร้อยละเท่ากันคือ เพศและการแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 31.7 (2.2) ด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลัก ที่ปรากฏค่าร้อยละสูงสุดคือ การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก คิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมาคือ การแสดงออกทางกาย คิดเป็นร้อยละ 48.8 (2.3) ด้านความสนใจหลักของเรื่อง ที่ปรากฏค่าร้อยละสูงสุดคือ เชาวปัญญา คิดเป็นร้อยละ 65.1 รองลงมาคือ คุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 34.9 ตามลำดับ

คำสำคัญ: ทัศนคติเหมารวมทางเพศ / หนังสือภาพ / เด็กวัย 3 - 6 ปี

Abstract

This research aimed to (1) to analyze the types of picture book for children aged 3-6 and (2) analyze gender stereotype of main characters in picture books for children aged 3-6 according to three aspects: physical appearance, personal traits, and main interests. The population was main characters appearing in 68 picture books rewarded from the year of 2014 to 2023 by Office of the Basic Education Commission. The research instrument was a data analysis form. The data were analyzed by using frequency and percentage. The research results showed that (1) there were 4 types of picture books for children aged 3-6 which were picture story books (48.5%), wordless books (26.5%), concept books (16.2%), and board books (8.8%), respectively; (2) gender stereotype of main characters in picture books found that (2.1) physical appearance: the highest percentage fell on the appearance of the main character (36.6%), and gender and clothes (31.7%). (2.2) personal traits: the highest percentage fell on the emotional and feeling expression (53.2%), and physical expression (48.8%). (2.3) main interests: the highest percentage fell on the intelligences (65.1%), and moral and ethics (34.9%), respectively.

Keywords: GENDER STEREOTYPE / PICTURE BOOKS / CHILDREN AGED 3 - 6

บทนำ

สังคมไทยให้ความคาดหวังเกี่ยวกับลักษณะ บทบาทหน้าที่ และสิ่งที่ควรยึดถือของผู้ที่เกิดมาในเพศสภาพเป็นหญิงและชายที่แตกต่างกันให้อยู่ในกรอบอันดีงามของสังคม โดยสามารถเห็นแนวความคิดดังกล่าวได้จากคำสอน คติสอนใจหรือสุภาษิตไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ดังกลอนสุภาพจากสุภาษิตสอนหญิง โดย นายภูกล่าวไว้ว่า “ใครเห็นน้องต้องนิยมชมไม่ขาด ว่าฉลาดแต่งร่างเหมือนอย่างหงส์ ถึงรูปงามทรมสงวนนวลองค์ไม่รู้จักแต่งองค์ก็เสียงาม” บทกลอนดังกล่าวสะท้อนถึงความคาดหวังให้ผู้หญิงต้องรู้จักแต่งหน้าแต่งตัวให้เหมาะสมกับร่างกายเพื่อความสวยงาม หรือคำสอนว่า ผู้ชายต้องเข้มแข็ง ห้ามร้องไห้ ห้ามอ่อนแอ แสดงให้เห็นถึงบทบาททางเพศชายที่ถูกสังคมคาดหวัง

สังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมนี้ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของเพศชายและเพศหญิงที่ต่างกัน โดยผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งมีพลังกำลัง ควรทำหน้าที่ดูแลปกป้องและคุ้มครองสังคม จึงถูกคาดหวังในฐานะบทบาทของผู้คุ้มครอง ส่วนผู้หญิงนั้นเป็นเพศอ่อนแอ มีความนุ่มนวลละเอียดอ่อน จึงทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และอบรมเลี้ยงดูบุตร (คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) ทศนคติเหล่านี้เกิดจากคนกลุ่มหนึ่งมีทัศนคติต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมาจากประสบการณ์ที่พบเจอ ตั้งแต่เรื่องเชื่อชาติ ศาสนา การเมือง แม้กระทั่งเรื่องเพศ จนกลายเป็นมาตรฐานในการตัดสินจนเกิดเป็นความเชื่อไปว่าพวกเขาเป็นเหมือนกันหมด โดยอาจเป็นได้ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี เรียกว่า ทัศนคติเหมารวม (สิริลักษณ์ สุขสวัสดิ์, 2563)

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงทัศนคติเหมารวมทางเพศ (Gender stereotype) คือ มุมมองความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ คุณลักษณะ และความสามารถของเพศหญิงเพศชายที่ควรปฏิบัติไปตามเพศสภาพของตนเอง

กลายเป็นมาตรฐานในการตัดสิน และเชื่อไปว่าพวกเขาเป็นแบบนั้นเหมือนกันหมด โดยอาจเป็นไปได้ทั้งในทางบวกหรือทางลบ ทศนคติเหมารวมทางเพศจากสังคม ปลุกฝังให้เด็กผู้ชายไม่แสดงออกทางอารมณ์ และปลุกฝังเด็กผู้หญิงให้เป็นคนดี เชื่อฟัง และใส่ใจกับรูปร่างหน้าตาของตนเอง (School of Education and Social Work Birmingham City University, 2021) ซึ่งทศนคติเหล่านี้จะทำให้เด็กมีความคิดเป็นแบบแผนเดียวกันไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในสังคม

Fawcett (2020) อธิบายว่า ทศนคติของเด็กที่มีต่อเรื่องเพศนั้นก่อตัวขึ้นอย่างสมบูรณ์เมื่ออายุ 7 ปี เด็กยึดติดกับทศนคติเหมารวมเพื่อจัดหมวดหมู่และทำความเข้าใจโลกตั้งแต่อายุน้อย เด็กอยากเป็นส่วนหนึ่งในสังคมจึงปฏิบัติตามไปตามเพศกำเนิดของตนเองตามที่สังคมส่วนใหญ่กำหนด สอดคล้องกับ กองอนามัยเจริญพันธ์ กรมอนามัย (2546) กล่าวว่า ในช่วงวัย 3-5 ปี เด็กจะซึมซับและเลียนแบบบทบาทของพ่อแม่ได้ง่าย มักเรียนรู้ถึงความเป็นเพศชายหญิงจากพ่อแม่ นอกจากนี้อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กรับรู้เรื่องบทบาททางเพศได้ดี คือสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หนังสือนิทาน วิทยุ หรือนิตยสาร เด็กจะรับรู้ผ่านสิ่งเหล่านี้เพื่อปรับบทบาทตนเองให้เข้ากับสังคมใหม่ที่ต้องเผชิญ และวรรณกรรมสำหรับเด็กมักสะท้อนให้เห็นโลกที่เด็กกำลังใช้ชีวิตตลอดจนความสัมพันธ์ บรรทัดฐาน และคุณค่าทางสังคม ขณะเดียวกันเรื่องราวที่เล่าผ่านตัวอักษรและรูปภาพถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพในทุกยุคสมัย (Zöhrer, 2021)

ปฐมวัยเป็นช่วงเวลาของการพัฒนาที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็ก เป็นช่วงวัยของการสร้างรากฐานสำหรับการเติบโตและการเรียนรู้ต่อไปในชีวิต การเข้าถึงหนังสือและการรู้หนังสือจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้และจินตนาการของเด็ก (ทินลิริ ศิริโพธิ์, 2565) เรื่องเล่า นิทาน หรือหนังสือภาพสำหรับเด็ก คือสิ่งที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ในอดีตเมื่อเริ่มมีภาษาก็เรียนรู้เรื่องราวของเผ่าพันธุ์และการดำรงชีวิตจากเรื่องเล่า และยังคงใช้เรียนรู้ได้ดียิ่งจนถึงปัจจุบัน (ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, 2563)

นิทานเป็นสื่อที่สำคัญในการเรียนรู้กับเด็ก การเล่านิทานให้เด็กฟังช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้านภาษา ด้านการพูดและการฟัง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, 2563) และช่วยพัฒนาให้เด็กได้จินตนาการ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีสมาธิที่ยาวนานขึ้น ทำให้เด็กรู้จักเปรียบเทียบตนเองในแง่ของความคิด ความรู้สึกและหล่อหลอมการแสดงออกต่าง ๆ สอดคล้องกับทฤษฎีของแบนดูราที่กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้ได้โดยการสังเกตและการเลียนแบบ นิทานเป็นสื่อหนึ่งในแม่แบบที่เด็กสามารถที่เลียนแบบพฤติกรรมได้ การฟังหรืออ่านนิทานช่วยหล่อหลอมให้เด็กมีบุคลิกภาพการปฏิบัติตามตัวละครที่ชื่นชอบในหนังสือนิทานได้ (นิตยา วรรณกิตร์, 2562)

ประโยชน์ของนิทานที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กปรากฏอยู่บนงานวิจัยเป็นจำนวนมาก โดยงานวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรมที่มีต่อพฤติกรรมการแบ่งปันของเด็กปฐมวัย ที่พบว่า หลังการได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม เด็กมีพฤติกรรมการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ของตนเองให้เพื่อน (ศุภวัฒน์ บุญนาดี, 2564) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของหนังสือนิทานที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับ Pastel et al. (2019) ได้กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมหรือหนังสือนิทานมีผลกับเด็กอย่างมากในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องเพศที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น เกิดการเปิดรับอัตลักษณ์ทางเพศและการแสดงออกต่อเพศที่หลากหลายยิ่งขึ้น และตรงกับงานวิจัยเรื่อง Do story books really break children's gender stereotypes? ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อเด็กที่เน้นอ่านหนังสือนิทานที่ทำลายทศนคติเหมารวมทางเพศ จะนำไปสู่การเล่นของเล่นที่ออกภาพเหมารวมมากขึ้น นิทานช่วยเปลี่ยนการรับรู้ของเด็กเกี่ยวกับ

กิจกรรมและงานที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิงและผู้ชาย อีกทั้งยังทำให้เด็กมีแรงบันดาลใจกว้างขึ้น แม้จะมีสื่อในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มขึ้น หนังสือนิทานก็ยังคงมีความสำคัญกับเด็กจนถึงยุคปัจจุบัน (Abad, 2013)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญของนิทานสำหรับเด็ก โดยดำเนินโครงการเกี่ยวกับการคัดเลือกหรือจัดประกวดหนังสือสำหรับเด็กเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และมีการประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้สังคมปลูกฝังนิสัยรักการอ่านเป็นวงกว้าง โดย เริ่มต้นจัดการประกวดหนังสือดีเด่น ในปี พ.ศ. 2515 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือภาษาไทย ซึ่งประพันธ์และจัดทำภาพประกอบโดยคนไทย พิมพ์โฆษณาในประเทศไทย ให้มีคุณภาพดี มีสารประโยชน์ มีปริมาณทวีขึ้นเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน อันจะส่งผลดีต่อการสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับคนไทยและสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาตามประกาศสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ 2566 ด้านคุณค่า สารประโยชน์ที่เด็กจะได้รับจากการอ่านเพื่อการดำรงชีวิตและส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การใช้สำนวนโวหารถ้อยคำ วิธีเรียบเรียงเหมาะสมกับวัยของเด็ก ภาพประกอบ การออกแบบและการจัดทำรูปเล่ม ดังนั้นหนังสือนิทานที่ได้รับการคัดเลือกจากโครงการดังกล่าว เป็นหนังสือนิทานที่ถูกต้องตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญถึงความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ซึ่งถูกเผยแพร่และแนะนำให้นำไปใช้กับเด็กปฐมวัยทั่วประเทศ ทั้งในโรงเรียนรัฐบาล เอกชน ห้องสมุดสาธารณะ และบ้านผ่านสื่อต่าง ๆ นิทานเหล่านี้จึงมีแนวโน้มว่าจะกระจายไปสู่เด็กปฐมวัยทั่วประเทศไทย

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่านิทานดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นจำนวนมาก จึงมีความสนใจในการศึกษาและวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในนิทานสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี เป็นอย่างไร เด็กปฐมวัยในสังคมไทยได้รับการปลูกฝังเรื่องทัศนคติเหมารวมทางเพศผ่านตัวละครในหนังสือภาพที่คัดเลือก ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านคุณลักษณะ และด้านความสนใจหลัก เป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยได้ตระหนักถึงทัศนคติเหมารวมทางเพศในหนังสือภาพสำหรับเด็กในปัจจุบัน และนำไปใช้คัดเลือกหนังสือนิทานและผลิตสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติเหมารวมทางเพศอย่างเหมาะสม รวมไปถึงเป็นข้อมูลให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีแนวทางที่เหมาะสมในการผลิตสื่อหรือหนังสือภาพที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเหมารวมทางเพศที่เหมาะสมกับเด็กต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ประเภทของหนังสือภาพสำหรับวัย 3-6 ปี มีอะไรบ้าง
2. ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ประเภทหนังสือภาพสำหรับวัย 3-6 ปี
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร ลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร ความสนใจหลักของเรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเหมารวมทางเพศ และผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของหนังสือภาพสำหรับเด็ก (Maryland State Library Resource Center, 2017) ประเภทของทัศนคติเหมารวมทางเพศ (Singhal, 2021) ลักษณะของทัศนคติเหมารวมทางเพศ (Planned Parenthood Federation of America, 2017) และลักษณะเฉพาะของบุคคล (Koenig, 2018) เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประเด็นที่ศึกษา	ประเด็นหลัก
ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก ในหนังสือภาพ	1. ด้านลักษณะทางกายภาพของตัวละคร
	1.1 รูปร่างภายนอก
	1.2 การแต่งกาย
	2. ด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละคร
	2.1 การแสดงออกทางกาย
	2.2 การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก
	3. ด้านความสนใจหลักของเรื่อง
	3.1 เชื้อชาติ
	3.2 คุณธรรมจริยธรรม

2. ประชากร

ประชากรคือ ตัวละครหลักที่ดำเนินเรื่องและปรากฏในหนังสือภาพสำหรับเด็ก 3 - 6 ปี ที่ได้รับคัดเลือกในโครงการประกวดหนังสือดีเด่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปีพุทธศักราช 2557 ถึง 2566 จำนวน 68 ตัว จากหนังสือภาพจำนวน 68 เล่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกการวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นการบันทึกข้อมูลเชิงบรรยายในหนังสือภาพตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี เป็นการจัดกลุ่มประเภทหนังสือภาพ

ส่วนที่ 2 ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก เป็นการจัดกลุ่มทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก

3.2 การตรวจสอบคุณภาพ

ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นดำเนินการสร้างแบบบันทึกการวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพโดยกำหนดประเด็นแต่ละข้อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อ

พิจารณาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในด้านการความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และการใช้สำนวนภาษา และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงกรมโครงการประกวดหนังสือดีเด่น เพื่อขอเข้าสำรวจและยืมหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ที่ได้รับคัดเลือก ระหว่างปีพุทธศักราช 2557 ถึง 2566

4.2 ผู้วิจัยวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง โดยวางแผนการเก็บข้อมูลหนังสือภาพตามลำดับปีที่ได้รับการคัดเลือก ได้หนังสือนิทานสำหรับเด็ก 3 - 6 ปี จำนวน 68 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพ มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หา ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

ส่วนที่ 2 ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก เป็นการจับกลุ่มทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หา ค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี

ประเภทหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี ที่ได้รับคัดเลือกในโครงการประกวดหนังสือดีเด่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปีพุทธศักราช 2557 ถึง 2566 มีทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่ หนังสือบอร์ดบุ๊ค หนังสือความคิดรวบยอด หนังสือเรื่องเล่าหรือนิทาน และหนังสือไม่เน้นคำบรรยาย โดยส่วนใหญ่หนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี เรียงตามลำดับค่าร้อยละจากมากไปน้อยคือ (1) หนังสือเรื่องเล่าหรือนิทาน คิดเป็นร้อยละ 48.5 (2) หนังสือไม่เน้นคำบรรยาย คิดเป็นร้อยละ 26.5 (3) หนังสือความคิดรวบยอด คิดเป็นร้อยละ 16.2 โดยแยกออกเป็นด้านที่เกี่ยวกับการคิดเชิงคำนวณ คิดเป็นร้อยละ 8.8 และด้านตัวพยัญชนะและคำศัพท์ คิดเป็นร้อยละ 7.4 และ (4) หนังสือบอร์ดบุ๊ค คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทัศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลัก

หนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี ที่ได้รับคัดเลือกในโครงการประกวดหนังสือดีเด่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างปีพุทธศักราช 2557 ถึง 2566 ปรากฏภาพรวมของค่าร้อยละในแต่ละด้านดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านลักษณะทางกายของตัวละครหลัก

ภาพรวมลักษณะทางกายของตัวละครหลักในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ที่ปรากฏค่าร้อยละสูงสุดคือ การแสดงถึงรูปร่างภายนอกของตัวละครหลัก คิดเป็นร้อยละ 36.6 รองลงมาคือค่าร้อยละเท่ากันคือ เพศและการแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 31.7

หากพิจารณารายองค์ประกอบย่อยพบว่า (1) เพศ : ส่วนใหญ่ตัวละครหลักในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ได้รับการระบุเพศ คิดเป็นร้อยละ 66.2 ได้แก่ เพศชาย (ร้อยละ 36.8) เพศหญิง (ร้อยละ 29.4) ตามลำดับ รองลงมาคือ ไม่ปรากฏการระบุเพศของตัวละครหลักลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 33.8 (2) รูปร่างภายนอก : ส่วนใหญ่ปรากฏรูปร่างภายนอกของตัวละครหลักในหนังสือนิทาน คิดเป็นร้อยละ 57.3 ได้แก่ รูปร่างผอมบาง อ้วนแอ่น สวยงาม คิดเป็นร้อยละ 29.4 รูปร่างแข็งแรง มีพลัง สูง มีกล้ามเนื้อ คิดเป็นร้อยละ 17.6 และมีรูปร่างอ้วน ต้วนๆ คิดเป็นร้อยละ 10.3 ตามลำดับ รองลงมาคือ ไม่ปรากฏการระบุรูปร่างภายนอก คิดเป็นร้อยละ 42.7 และ (3) การแต่งกาย: ส่วนใหญ่ปรากฏการแต่งกายของตัวละครหลัก คิดเป็นร้อยละ 63.2 ได้แก่ การแต่งกายที่แสดงลักษณะถึงความเป็นผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 36.8 การแต่งกายที่แสดงลักษณะถึงความเป็นผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 26.4 ตามลำดับ รองลงมาคือ ไม่ปรากฏการแต่งกายที่แสดงลักษณะความเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง คิดเป็นร้อยละ 36.8

ตาราง 2 ร้อยละด้านลักษณะทางกายภาพของตัวละครหลักจำแนกตามปีที่รับการคัดเลือก

ด้านลักษณะทางกายภาพของตัวละครหลัก	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	6	6	7	5	6	7	11	7	5	8	68	31.7
ไม่ปรากฏ	(2)	(3)	(4)	(0)	(1)	(4)	(3)	(1)	(2)	(3)	(23)	(33.8)
ปรากฏ	(4)	(3)	(3)	(5)	(5)	(3)	(8)	(6)	(3)	(5)	(45)	(66.2)
(1) ชาย	(1)	(3)	(0)	(4)	(2)	(1)	(4)	(4)	(2)	(4)	(25)	(36.8)
(2) หญิง	(3)	(0)	(3)	(1)	(3)	(2)	(4)	(2)	(1)	(1)	(20)	(29.4)
2. รูปร่างภายนอก	6	6	7	5	6	7	11	7	5	8	68	36.6
ไม่ปรากฏ	(2)	(4)	(2)	(2)	(3)	(4)	(6)	(1)	(2)	(3)	(29)	(42.7)
ปรากฏ	(4)	(2)	(5)	(3)	(3)	(3)	(5)	(6)	(3)	(5)	(39)	(57.3)
(1) แข็งแรง มีพลัง สูง มีกล้ามเนื้อ	(1)	(1)	(0)	(1)	(0)	(1)	(3)	(2)	(2)	(1)	(12)	(17.6)
(2) ผอมบาง อ่อนแอ สดงาม	(3)	(0)	(4)	(2)	(2)	(1)	(2)	(2)	(1)	(3)	(20)	(29.4)
(3) อ้วน ต้วน	(0)	(1)	(1)	(0)	(1)	(1)	(0)	(2)	(0)	(1)	(7)	(10.3)
3. การแต่งกาย	6	6	7	5	6	7	11	7	5	8	68	31.7
ไม่ปรากฏ	(2)	(4)	(5)	(0)	(1)	(5)	(3)	(1)	(2)	(2)	(25)	(36.8)
ปรากฏ	(4)	(2)	(2)	(5)	(5)	(2)	(8)	(6)	(3)	(6)	(43)	(63.2)
(1) ลักษณะของผู้ชาย	(1)	(2)	(0)	(4)	(2)	(1)	(4)	(4)	(2)	(5)	(25)	36.8
(2) ลักษณะของผู้หญิง	(3)	(0)	(2)	(1)	(3)	(1)	(4)	(2)	(1)	(1)	(18)	26.4
รวม	18	18	21	15	18	21	33	21	15	24	204	100.0

2. ด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลัก

ภาพรวมลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลักในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ที่ปรากฏค่าร้อยละสูงสุดคือ การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก คิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมา คือ การแสดงออกทางกาย คิดเป็นร้อยละ 48.8

หากพิจารณารายองค์ประกอบย่อยพบว่า (1) การแสดงออกทางกาย : ส่วนใหญ่ปรากฏการแสดงออกทางกาย คิดเป็นร้อยละ 83.6 ได้แก่ แสดงออกถึงความคล่องแคล่ว (ร้อยละ 26.7) มีมารยาท สุภาพเรียบร้อย (ร้อยละ 25.0) ให้ความช่วยเหลือ (ร้อยละ 21.5) แสดงพฤติกรรมเป็นผู้นำ (ร้อยละ 9.5) และแสดงการส่งเสียงดัง (ร้อยละ 0.9) ตามลำดับ รองลงมาคือ ไม่ปรากฏการแสดงออกทางกาย คิดเป็นร้อยละ 16.4 และ (2) การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก : ส่วนใหญ่ปรากฏการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก คิดเป็นร้อยละ 84.8 ได้แก่ การแสดงออกที่ร่าเริง (ร้อยละ 24.2) เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น (ร้อยละ 17.4) มีเหตุผล (ร้อยละ 12.1) เป็นตัวของตัวเอง (ร้อยละ 9.8) มีจิตใจอ่อนไหว (ร้อยละ 8.4) มีความประหม่า

เหนียมอาย (ร้อยละ 6.8) ตื้อรัง (ร้อยละ 3.8) มีอารมณ์ความแปรปรวน (ร้อยละ 1.5) และแสดงอำนาจเหนือผู้อื่น (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ รองลงมาคือ ไม่ปรากฏการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก คิดเป็นร้อยละ 15.2

ตาราง 3 ค่าร้อยละด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลักจำแนกตามปีที่รับการคัดเลือก

ด้านลักษณะบุคลิกภาพ ของตัวละครหลัก	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	จำนวน	ร้อยละ
1. การแสดงออกทางกาย	9	11	17	9	13	11	17	13	7	9	116	48.8
ไม่ปรากฏ	(2)	(3)	(2)	(0)	(1)	(4)	(2)	(1)	(2)	(2)	(2)	(16.4)
ปรากฏ	(7)	(8)	(15)	(9)	(12)	(7)	(15)	(12)	(5)	(7)	(7)	(83.6)
(1) แสดงพฤติกรรมเป็นผู้นำ	(1)	(1)	(2)	(1)	(1)	(2)	(1)	(1)	(0)	(1)	(11)	(9.5)
(2) แสดงออกถึงความคล่องแคล่ว	(2)	(3)	(4)	(3)	(5)	(3)	(2)	(4)	(2)	(3)	(31)	(26.7)
(3) ให้ความช่วยเหลือ	(1)	(1)	(4)	(2)	(3)	(1)	(6)	(4)	(1)	(2)	(25)	(21.5)
(4) มีมารยาท สุภาพเรียบร้อย	(3)	(3)	(5)	(3)	(3)	(0)	(6)	(3)	(2)	(1)	(29)	(25.0)
(5) แสดงการส่งเสียงดัง	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	(0.9)
2. การแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก	14	10	16	10	13	16	17	12	9	15	132	53.2
ไม่ปรากฏ	(2)	(3)	(2)	(1)	(1)	(4)	(2)	(1)	(2)	(2)	(20)	(15.2)
ปรากฏ	(12)	(7)	(14)	(9)	(12)	(12)	(15)	(11)	(7)	(13)	(112)	(84.8)
(1) เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น	(2)	(2)	(1)	(1)	(4)	(2)	(4)	(4)	(1)	(2)	(23)	(17.4)
(2) แสดงอำนาจเหนือผู้อื่น	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	(0.8)
(3) มีจิตใจอ่อนไหว	(3)	(0)	(2)	(2)	(1)	(0)	(1)	(1)	(1)	(0)	(11)	(8.4)
(4) มีอารมณ์ความแปรปรวน	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(1.5)
(5) มีเหตุผล	(1)	(1)	(4)	(1)	(2)	(1)	(1)	(1)	(1)	(3)	(16)	(12.1)
(6) เป็นตัวของตัวเอง	(2)	(0)	(1)	(1)	(1)	(2)	(2)	(0)	(1)	(3)	(13)	(9.8)
(7) มีความประหม่า	(2)	(0)	(2)	(1)	(1)	(0)	(1)	(1)	(1)	(0)	(9)	(6.8)
เหนียมอาย												
(8) ร่าเริง	(2)	(3)	(4)	(2)	(3)	(2)	(5)	(4)	(2)	(5)	(32)	(24.2)
(9) ตื้อรัง	(0)	(1)	(0)	(1)	(0)	(2)	(1)	(0)	(0)	(0)	(5)	(3.8)
รวม	23	21	33	19	26	27	34	25	16	24	248	100.0

3. ด้านความสนใจหลักของเรื่อง

ภาพรวมความสนใจหลักของเรื่องในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ที่ปรากฏค่าร้อยละสูงสุดคือ เชาวปัญหา คิดเป็นร้อยละ 65.1 รองลงมาคือ คุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 34.9

หากพิจารณาเรียงลำดับประกอบย่อยพบว่า (1) เชาวปัญหา: ความสนใจหลักของเรื่องส่วนใหญ่ปรากฏเป็นเชาวปัญหา คิดเป็นร้อยละ 84.3 ได้แก่ การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง (ร้อยละ 22.8) การมีมนุษยสัมพันธ์ (ร้อยละ 20.5) การใช้ร่างกายและการเคลื่อนไหว (ร้อยละ 13.4) การอยู่ด้วยธรรมชาติอย่างมีความสุข (ร้อยละ 11.8) การใช้ภาษาสื่อสาร (ร้อยละ 7.9) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 4.7 ส่วนการแก้ปัญหาและความสนใจในดนตรี คิดเป็นร้อยละ 1.6 เท่ากัน ตามลำดับรองลงมาคือ ไม่ปรากฏ คิดเป็นร้อยละ 15.7 และ (2) คุณธรรมจริยธรรม : ส่วนใหญ่ไม่ปรากฏคุณธรรมจริยธรรมในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 63.3 โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความประหยัด (ร้อยละ 0) และความซื่อสัตย์ (ร้อยละ 0) รองลงมาคือ ปรากฏคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 36.7 ได้แก่ ความมีน้ำใจ (ร้อยละ 14.7) ความกตัญญู (ร้อยละ 8.8) ความเมตตาและอดทน (ร้อยละ 4.4) ความขยัน (ร้อยละ 2.9) มีวินัย (ร้อยละ 1.5) ส่วนประหยัดและซื่อสัตย์ (ร้อยละ 0.0) ตามลำดับ

ตาราง 4 ค่าร้อยละด้านความสนใจหลักของเรื่องจำแนกตามปีที่รับการคัดเลือก

ด้านความสนใจหลัก ของเรื่อง	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	จำนวน	ร้อยละ
1. เชาวปัญหา	13	13	13	10	11	13	18	12	9	15	127	65.1
ไม่ปรากฏ	(2)	(3)	(2)	(1)	(1)	(4)	(2)	(1)	(2)	(2)	(20)	(15.7)
ปรากฏ	(11)	(10)	(11)	(9)	(10)	(9)	16	(11)	(7)	(13)	(107)	(84.3)
(1) การใช้ภาษาสื่อสาร	(3)	(0)	(1)	(2)	(2)	(0)	(2)	(0)	(0)	(0)	(10)	(7.9)
(2) การแก้ปัญหา	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(0)	(0)	(2)	(1.6)
(3) การเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของสิ่ง ต่าง ๆ	(1)	(1)	(0)	(1)	(0)	(0)	(0)	(1)	(1)	(1)	(6)	(4.7)
(4) การใช้ร่างกายและ การเคลื่อนไหว	(2)	(2)	(3)	(0)	(1)	(3)	(1)	(2)	(2)	(1)	(17)	(13.4)
(5) ความสนใจใน ดนตรี	(0)	(1)	(0)	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(1.6)
(6) การมีมนุษย สัมพันธ์	(1)	(3)	(3)	(2)	(2)	(2)	(4)	(3)	(2)	(4)	(26)	(20.5)
(7) การควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมของ ตนเอง	(4)	(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)	(2)	(4)	(29)	(22.8)
(8) การอยู่ด้วย ธรรมชาติอย่างมีความสุข	(0)	(2)	(2)	(0)	(1)	(1)	(5)	(1)	(0)	(3)	(15)	(11.8)

ตาราง 4 (ต่อ) ค่าร้อยละด้านความสนใจหลักของเรื่องจำแนกตามปีที่ได้รับการคัดเลือก

ด้านความสนใจหลัก ของเรื่อง	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	จำนวน	ร้อยละ
2. คุณธรรม จริยธรรม	6	6	7	5	6	7	11	7	5	8	68	34.9
ไม่ปรากฏ	(2)	(3)	(2)	(3)	(4)	(2)	(9)	(7)	(5)	(6)	(43)	(63.3)
ปรากฏ	(4)	(3)	5	(2)	(2)	(5)	(2)	(0)	(0)	(2)	(25)	(36.7)
(1) ความขยัน	(0)	(0)	(1)	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(2)	(2.9)
(2) ความประหยัด	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0.0)
(3) ความซื่อสัตย์	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0.0)
(4) ความวินัย	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	0	(0)	(0)	(0)	(1)	(1.5)
(5) การมีน้ำใจ	(2)	(2)	(2)	(0)	(0)	2	0	(0)	(0)	(2)	(10)	(14.7)
(6) ความกตัญญู	(1)	(0)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(0)	(0)	(0)	(6)	(8.8)
(7) ความเมตตา	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1)	(1)	(0)	(0)	(0)	(3)	(4.4)
(8) ความอดทน	(0)	(1)	(1)	(0)	(1)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(3)	(4.4)
รวม	19	19	20	15	17	20	29	19	14	23	195	100.0

อภิปรายผล

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ด้านลักษณะทางกายของตัวละครหลัก

ผลจากการวิจัยพบว่า ทศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ด้านลักษณะทางกายของตัวละครหลัก มีการแสดงถึงรูปร่างภายนอกของตัวละครหลักสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 36.6 โดยในองค์ประกอบย่อย ส่วนใหญ่ระบุรูปร่างภายนอกที่ผอมบาง อ้วนแอ่น สวยงาม (ร้อยละ 29.4) ซึ่งพบในตัวละครหลักทั้งเพศชายและเพศหญิง สอดคล้องกับ มัจฉา พรอินทร์ (2564) ที่กล่าวไว้ว่า สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการยอมรับเพศสภาพของเด็กที่อาจไม่ตรงกับรูปลักษณ์ภายนอก เด็กผู้ชายอาจมีลักษณะอ้วนแอ่นหรือสวมใส่กระโปรงเหมือนเด็กผู้หญิง เช่นเดียวกับที่ มาริชา ยอดมณฑป (2564) กล่าวว่า ปัจจุบันสื่อต่าง ๆ เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงด้านภาพเหมารวมทางเพศมากขึ้น สื่อเหล่านี้ช่วยให้สังคมยอมรับความหลากหลายทางเพศและบทบาททางเพศที่ควรจะไปจากเดิม คนทุกคนควรเรียนรู้การยอมรับความแตกต่าง และอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพความเป็นมนุษย์ในกันและกัน ดังนั้นตัวละครในหนังสือภาพสำหรับเด็กจึงมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไป โดยอิงจากสังคมปัจจุบันที่มีการยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น นอกจากนี้ Klischeefrei (2022) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงควรเป็นแบบปลดภาพจำเกี่ยวกับการเล่นและการเรียนรู้โดยไม่มีการเหมารวมทางเพศ ส่งเสริมให้เด็กชื่นชมในความหลากหลาย จุดแข็ง ความสนใจของแต่ละบุคคล และความเหมือนหรือความต่างโดยไม่คำนึงถึงเพศของผู้อื่น นอกจากนี้ หนังสือเด็กจึงเป็นสื่อที่สะท้อนสังคมวัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคม เป็นสื่อกลางที่ช่วยให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งนิทานเป็นสื่อกลางส่งต่อทัศนคติดังกล่าวมาอย่าง

ต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและฝึกฝนทักษะการรู้คิดให้แก่เด็ก พัฒนาไปสู่โครงสร้างหรือชุดความรู้ของเด็กเกี่ยวกับเพศต่อไป (นิตยา วรรณกิตร์, 2562) เช่นเดียวกับ Mermelstein (2018) ที่กล่าวว่า หนังสือเด็กเป็นแหล่งวัฒนธรรมและการเรียนรู้ที่หาได้ง่าย แต่มีอิทธิพลต่อตัวตนของเด็ก ส่งผลให้เกิดการอนุมานเกี่ยวกับเพศ และเพศเป็นมุมมองพื้นฐานที่สุดที่เด็กมองเห็นเกี่ยวกับโลกผ่านเนื้อเรื่อง ดังนั้นรูปร่างของผู้ชายหรือเด็กผู้ชายที่ปรากฏว่ามีความผอมบาง อ่อนแอ สวยงาม หรือน่ารักไม่ต่างจากเด็กผู้หญิงในหนังสือ อาจเป็นมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศของสังคมไทยที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในโลกความเป็นจริงที่เริ่มมีการยอมรับและต้องการให้เด็กเข้าถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น

2. ด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลัก

ผลจากการวิจัยพบว่า ทศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ด้านลักษณะบุคลิกภาพของตัวละครหลัก มีการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 53.2 โดยในองค์ประกอบย่อย ส่วนใหญ่ปรากฏการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก คิดเป็นร้อยละ 84.8 ได้แก่ การแสดงออกที่ร่าเริง (ร้อยละ 24.2) เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น (ร้อยละ 17.4) มีเหตุผล (ร้อยละ 12.1) เป็นตัวของตัวเอง (ร้อยละ 9.8) มีจิตใจอ่อนไหว (ร้อยละ 8.4) มีความประหม่าเหนียวแน่น (ร้อยละ 6.8) ตื้อรั้น (ร้อยละ 3.8) มีอารมณ์ความแปรปรวน (ร้อยละ 1.5) และแสดงอำนาจเหนือผู้อื่น (ร้อยละ 0.8) ตามลำดับ สอดคล้องกับ เกื้อกมล นิยม (2560) ที่ได้กล่าวว่า ตัวละครในหนังสือสำหรับเด็กมักเหมือนกับเด็ก ๆ หรือบางครั้งหนังสือภาพจะใช้สัตว์ที่แสดงลักษณะนิสัยไม่ต่างจากเด็กคือ มีชีวิตชีวา ร่าเริง แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ชัดเจน มีทั้งนิสัยดีและไม่ดี ซึ่งเด็กจะเรียนรู้และมีส่วนร่วมไปกับเรื่องได้ดี ดังที่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาและสังคม (social cognitive theory) ของ Bandura (1967 อ้างถึงในสุรารค์ ไคว้ตระกูล, 2559) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) อาจเป็นตัวแบบสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมสื่อบันเทิง หรืออาจจะเป็น รูปภาพ การ์ตูน คำพูด ข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือหนังสือ ดังนั้นหนังสือนิทานจึงถือเป็นตัวแบบชนิดหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละคร หากตัวแบบแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม เด็กก็จะมี การแสดงออกดังกล่าวได้เหมาะสมเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยคาดหวังให้วัยเด็กทั้งเพศหญิงและชายแสดงออกถึงความร่าเริง แจ่มใส ตามเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่มีมาอย่างช้านาน เช่นเดียวกับที่ ยุทธนา พูนเกิดมะเริง (2561) อธิบายไว้ว่า หลักธรรม ความประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตรเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย

3. ด้านความสนใจหลักของเรื่อง

ผลจากการวิจัยพบว่า ทศนคติเหมารวมทางเพศของตัวละครหลักในหนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี ด้านความสนใจหลักของเรื่อง ด้านคุณธรรม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 34.9 โดยองค์ประกอบย่อยพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ปรากฏคุณธรรมจริยธรรมในหนังสือนิทานสำหรับเด็กวัย 3 - 6 ปี (ร้อยละ 63.3) โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความประหยัด (ร้อยละ 0) และความซื่อสัตย์ (ร้อยละ 0) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรรดี งามนิยม (2558) เกี่ยวกับปัจจัยในการเลือกซื้อหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กเล็กที่พบว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับศีลธรรมและจริยธรรมเป็นอันดับท้าย เช่นเดียวกับที่ Navsaria (2021) ระบุว่า ปัจจุบันมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมมีความขัดแย้งและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หนังสือมีอิทธิพลในการสอนบทเรียนสำคัญให้กับเด็กในเรื่องดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของสังคมสมัยใหม่ที่ใช้หนังสือภาพสื่อสารแก่เด็กในเรื่อง

อื่นมากกว่าเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม ดังนั้น ประเทศทั่วโลกจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพ หรือคุณลักษณะพึงประสงค์ เช่น ศีลธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการเป็นพลเมืองในอนาคต (ภักดีกุล รัตนา, 2564) สอดคล้องกับ กรมกิจการและเยาวชน (2565) ที่ได้ระบุถึง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองคุณภาพว่า คนไทยควรได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กร และหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการสร้างความตระหนักรู้แก่ครูและผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยเกี่ยวกับทัศนคติเหมารวมทางเพศที่มีการเปลี่ยนแปลงมุมมองอย่างกว้างขวางมากขึ้นในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายระดับประเทศที่เปิดรับความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคมต่อไป

2. ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย สามารถนำข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ไปประกอบการเลือกหนังสือที่ไม่ปิดกั้นความหลากหลายของเพศต่าง ๆ ในสังคม รวมไปถึงการปฏิบัติตนที่ไม่ทำให้มุมมองเกี่ยวกับการแบ่งเพศส่งผลให้เด็กมีข้อจำกัดทางความคิด การเล่น หรือการเรียนรู้

3. สำนักพิมพ์ ผู้ประพันธ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อสำหรับเด็ก สามารถนำข้อมูลที่พบในงานวิจัยชิ้นนี้ไปพิจารณาเพื่อสร้างสรรค์สื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมัลติมีเดีย หรือของเล่น โดยตระหนักถึงความชอบและพัฒนาการตามวัยของเด็กมากกว่ามุมมองแบบเดิม เช่น สีฟ้าเหมาะสำหรับเด็กผู้ชายเท่านั้น สีชมพูเหมาะกับเด็กผู้หญิงเท่านั้น หรือตัวละครผู้ชายต้องแข็งแรงกำยำ ตัวละครผู้หญิงต้องผอมบาง สวมใส่สีชมพูเท่านั้น เป็นต้น หากตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ เด็กจะมีอิสระในการใช้สื่ออย่างกว้างขวางขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาทัศนคติเหมารวมทางเพศในหนังสือสำหรับเด็กจากหน่วยงาน องค์กร หรือโครงการอื่น เพื่อศึกษามุมมองของสังคมต่อเพศของหนังสือนิทานในบริบทที่กว้างขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติเหมารวมทางเพศหรือบทบาททางเพศ ในเชิงเปรียบเทียบหนังสือจากภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเพศที่ปรากฏในหนังสือสำหรับเด็กของสังคมของประเทศที่มีบริบทและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

3. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับภาพเหมารวมในด้านอื่น ๆ เช่น ภาพเหมารวมด้านเชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด หรืออายุ ที่ปรากฏในสื่อสำหรับเด็ก

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กองอนามัยเจริญพันธุ์ กรมอนามัย. (2546). *บทบาทหญิงชายกับงานอนามัยการเจริญพันธุ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
แปลน พับลิชชิง. <https://rh.anamai.moph.go.th/th/about-reproductive-health/2574#wow-book/>
- เกื้อกมล นิยม. (2560, 4 กรกฎาคม). ในโลกหนังสือเด็ก มิได้เป็นแค่นิทานหลอกเด็ก. Waymagazine.
https://waymagazine.org/kids_books/
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1667371836209-699983925.pdf
- คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562, 10 พฤษภาคม). Gender Role – บทบาททางเพศ. คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/gender-role>
- นิตยา วรณกิตต์. (2562). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. นนทบุรี: อินทนิล.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2563). *พลังนิทานอ่านก่อนนอน*. อมรินทร์คิดส์.
- มัจฉา พรอินทร์ (2564, 19 มิถุนายน). X-cite kids to teen: นิทานเด็ก ความหลากหลายทางเพศ ความแตกต่างที่ท้าทายการเรียนการสอน. *ไทยโพสต์*.
- ภัคติกุล รัตนา. (2564). การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อความเป็นพลเมืองในโลกยุคดิจิทัล: บทเรียนจากต่างประเทศ. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 3(4).
- เมริษา ยอดมณฑป. (2564, มีนาคม 16). ภาพในความคิดแบบเหมารวมของสังคมต่อเพศชายหญิง และ LGBTQ+ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงดูเด็ก. Thepotential. <https://thepotential.org/family/the-untold-stories-2-ep1/>
- ยุธนา พูนเกิดเมธี (2561). *พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย*. มิตรภาพการพิมพ์.
- ทินสิริ ศิริโพธิ์. (2565). การประชุมปรึกษาหารือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หัวข้อ ผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของสถานการณ์โควิดต่อการพัฒนาการด้านสังคมของเด็กแนวทางและนวัตกรรมการฟื้นฟู, วันที่ 24 สิงหาคม 2565
- ศุภวัฒน์ บุญนาดี. (2564). *ผลการจัดกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรมที่มีต่อพฤติกรรมการแบ่งปันของเด็ก ปฐมวัย*. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 6(2). <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/248621>
- สิริลักษณ์ สุขสวัสดิ์. (2563, 10 มีนาคม). *ภายนอกเหมือน แต่ใจไม่ใช่ เมื่อการเหมารวมสร้างบาดแผลให้ผู้บริสุทธิ์*. Urbancreature. <https://urbancreature.co/stereotype-threat/>
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (2563, 7 กุมภาพันธ์). เด็กได้ 9 คุณค่าจากการฟังนิทาน. Thaihealth. <https://www.thaihealth.or.th/?p=235341>

ภาษาอังกฤษ

- Abad C. and Pruden, M. (2013). Do Storybooks Really Break Children's Gender Stereotypes?. *Frontiers in Psychology*. 4(986)
- School of Education and Social Work Birmingham City University. (2021). *Gender stereotypes in childhood: what's the harm?*. Birmingham City University.
<https://www.bcu.ac.uk/education-and-social-work/research/cspace-blog/gender-stereotypes-in-childhood-whats-the-harm>
- Fawcett (2020). *Unlimited potential: Report of the Commission on Gender Stereotypes in Early Childhood*. Fawcett Society.
- Koenig, A. M. (2018). Comparing prescriptive and descriptive gender stereotypes about children, adults, and the elderly. *Frontiers in Psychology*. 9(1086).
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01086>
- Klischeefrei. (2022). Stereotype-free school: A method set for career and study choices free of gender stereotypes. Goethe Instut. <https://www.goethe.de/prj/sff/en/lhr/klischeefrei.html>
- Maryland State Library Resource Center. (2017). Guide to picture book. Maryland state\ library resource. <https://www.slrc.info/resources/guides/books-reading/guide-to-picture-books/>
- Mermelstein D. A. (2018). Gender Roles in Children's Literature and Their Influence on Learners. *MinneTESOL Journal*, 34(2)
- Navsaria D. (2021, 10 November). *Recommended Reading: Books to Build Character & Teach Your Child Important Values*. healthychildren. <https://www.healthychildren.org/English/healthy-living/emotional-wellness/Building-Resilience/Pages/Books-to-Build-Character-Teach-Important-Values.aspx>
- Pastel E., Steele K., Nicholson J., Maurer C., Hennock J., Julian J., Unger T., & Flynn N. (2019). *Supporting gender diversity in early childhood classrooms: A practical guide*. Jessica Kingsley Publishers.
- Planned Parenthood Federation of America. (2017, 31 July). What are gender roles and stereotypes?. Plannedparenthood. <https://www.plannedparenthood.org/learn/gender-identity/sex-gender-identity/what-are-gender-roles-and-stereotypes>
- Singhal, M. (2021, 28 January). What Do Gender Stereotypes Have To Do With Raising My Young Child?. Parentcircle. <https://www.parentcircle.com/what-are-gender-stereotypes-and-how-can-impact-children/article>
- Zöhrer M. (2021, March). *Children's and young adult literature: Neither pink nor blue*. Goethe. <https://www.goethe.de/ins/th/en/kul/mag/22157084.html>